

JORDI PERE CERDÀ: EL PASSADOR I EL POETA

Carlos I. Fernández Muñoz

BECARI DE LA CÀTEDRA FERRATER MORA DE PENSAMENT CONTEMPORANI DE LA UDG

El dijous 14 d'abril va tenir lloc la conferència *Passadors i refugiats: l'experiència personal i la literatura de Jordi Pere Cerdà*, a càrrec de **Jordi Julià** (Sant Celoni, 1972), poeta, assagista i professor de Teoria de la literatura i Literatura comparada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Es tractava de la quarta conferència del cicle *Pirineus, frontera i refugi*, organitzat conjuntament per l'Institut d'Estudis Nahmànides (Patronat Call de Girona) i la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani (UdG). El tema de la xerrada fou **Antoni Cayrol** (1920-2011),

més conegut com a poeta amb el seu pseudònim de **Jordi Pere Cerdà**. A través de fragments de texts en prosa i fragments de poemes, Julià va aconseguir fer entrar l'audiència en un món personal i poètic profundament marcat per la vivència induïda de la frontera.

El jove Antoni va néixer a Sallagosa, Alta Cerdanya (Catalunya Nord), on sempre havia viscut amb «naturalitat» la frontera. De fet, el fet de concebre la Cerdanya com una entitat natural, sense delimitacions internes, feia que no tingués consciència de frontera. L'única frontera que es feia present a la seva vista era l'orografia dels Pirineus. Però aquest sentit de frontera com a lloc que no és un lloc va arribar sobtadament a la vida del jove Antoni quan, el 1942, els nazis van tancar la frontera catalano-francesa. Fou llavors, quan començaren a arribar persones d'altres indrets i a preguntar als veïns de la zona com passar els Pirineus, quan aparegué l'exèrcit nazi i ocupà el territori; fou lla-

vors que prengué consciència d'aquesta frontera invisible. La gent de la zona va bolcar-se a ajudar refugiats i el jove Antoni, de 22 anys, d'ideals republicans i socialistes, juntament amb un amic de la mateixa edat, en **Maurici**, va decidir participar en els *treballs de passaria*, és a dir, a guiar grups de refugiats per les passeres que permetien creuar la frontera dels Pirineus.

Un dels personatges que Jordi Pere Cerdà recordarà més en la seva obra literària és **Josep Mas i Tió** (1887-1946), militant *sui generis* del PSUC, membre de la peculiar «brigada **Macià-Companys**» i refugiat de la Guerra Civil espanyola. Ell va ser un dels màxims organitzadors de les xarxes de passadors i qui va fer descobrir i reconèixer la seva catalanitat a Antoni Cayrol. Durant els vint-i-dos mesos que va exercir de passador, Cayrol va ajudar aproximadament unes 350 persones a creuar la frontera.

Després de la Segona Guerra Mundial, Antoni Cayrol esdevingué poeta i començà a signar la

«Començaren a arribar persones d'altres indrets i a preguntar als veïns de la zona com passar els Pirineus, quan aparegué l'exèrcit nazi»

«Després de la Segona Guerra Mundial, Antoni Cayrol esdevingué poeta i començà a signar la seva obra sota el pseudònim de Jordi Pere Cerdà»

seva obra sota el pseudònim de Jordi Pere Cerdà. La primera obra que va publicar, *La guatlla i la garba* (1950), ja mostrava la seva experiència de passador. Hi recordava aquells que s'havien jugat la vida per socórrer persones necessitades. El llibre constitueix un testimoni i una acusació directa contra aquells que van voler tergiversar els fets per endur-se la vanaglòria i contra els que es van lucrar organitzant passeres. En aquesta primera obra trobem poemes com *Ara que l'hivern*, on s'amaga, com va fer notar en Jordi Julià, el record

vivíssim d'aquells temps i de passadors amics seus, com el mateix Josep Mas i la seva colla o l'amic Maurici, que fou detingut i enviat al camp de Nuemmgam, on morí.

Jordi Pere Cerdà va narrar obertament la seva experiència com a passador. Però no es va sentir amb cor de narrar la seva experiència de la invasió nazi de la frontera fins gairebé 70 anys després.

Fins i tot 70 anys després es preguntava si era lícit *dir* el que havia passat. El testimoni d'aquesta tensió són els llibres *Del temps, instants 1940* (Elna: Voix Editions, 2008) i *Finestrals d'un capvespre* (Perpinyà: El Trabucaire, 2009). El primer dels llibres conté poemes com *Deien*. S'hi descriu un episodi terrible i la manera com aquell que s'apodera del territori marca una alteritat entre els homes a partir dels noms que usa: *Deien Jueu/deien Comunista/ Els tiraven a la sort/ i els afusellaven/ visant entre les espalles/ el cor./ Però el pulmó/ xiulava temps encara/ i encara temps/ i temps encara/ com les manxes de les fargues/ al fondo de la balma humana/ que es neguen a/ deixar apagar/ el foc.*